

Dějiny mlýna č. 112 v Horních Habarticích

V 6. díle naší kroniky se podíváme na dějiny mlýna č. 112 v Horních Habarticích, který se nachází v dolní části naší obce.

O žádném našem starém mlýně na Ploučnici, v Děčíně, Malé Veleni, Benešově, Valkeřicích Žandově atd. Nelze zjistit rok založení, ale jejich vznik se dá odhadnout na období purkrabství v letech 940-1240.

Jednotlivé mlýny měly přidělené obvody k mletí a ty se od pradávna určovaly a nesměly být měněny.

Při vstupu do života panských mlýnů byli jen sedláci a kde později přesto nové mlýny vznikly dostávaly ony chalupníky, vrchnostenské dvory nebo mezitím usídlené domkaře jako trvalé mleče,

Benešovskému mlecímu okrsku patřily původně mimo města ještě Ovesná, Dolní Habartice, Heřmanov, Rychnov, Brložec, Horní Habartice v roce 1280 v dnešním rozsahu byla obec lénem Ostrého a rytířským sídlem Bílý dvůr.

Podle toho měla v jistém smyslu více samostatnosti protože majitel Petr ze Schönfeldu si mohl dovolit kromě pily v roce 1483 zbudovat mlýnské složení a tak němu povinnovat nejen panský statek, ale i 15 chalupníků.

V roce 1511 obdrželo město Benešov od Mikuláše Trčky mlýn jako dar, které však město pro vysoké udržovací náklady předalo zpět vrchnosti.

Habartický mlýn č. p. 112 zůstal po 233 let panským, tzn., že byl majetkem pána – vlastníka pozemku. O nájemcích té doby jsou známá jména pouze některých. Jelikož od roku 1596 byly v obci dva mlýny, je nemožné, který mlynář v jakém mlýně byl, pokud tam není uvedeno Horní nebo Dolní.

Prvním v listinách zmíněným mlynářem je Valentin Schiemen (1560 -1583) Ve staré knize Schoppenbuch – konšelská kniha stojí: Valten Schiemen toho času mlynář v Horních Habarticích dostal z majetku Grundu č. p. 25 ve Staré Olešce 5 kop peněz z dědictví. Podle Benešovské matriky byl 5.11. 1583 pohřben. Rok předtím 31.10. 1582 mu byla pohřbena dcera.

Jeho nástupce Matyáš Schwarzer obstarával mlýn od roku 1583 do roku 1614., kde tentýž v roce 1614 se vyskytuje na mlýně na Kamenickém potoce.

Dne 19.12. 1609 nechal Jurgen Schmied, mlynář na Novém mlýně č. p. 68 v Horních Habarticích pokřtít dvojčata Annu a Barbaru. Mezi kmotry jsou vyjmenováni mistr Matyáš mlynář na dolním mlýně v Horních Habarticích, jehož dcera se provdala 25.11. 1596 za Martena Schumanna. Shora jmenovaný Jiří Schmied se oženil 12.1. 1599. Dne 28.2. 1613 umírá mlynářka z Horních Habartic na mor. O jejím jménu je žel pomlčeno.

2.5. 1635 se objevuje Mats Raschke mlynář na Horních Habarticích v Huntířovské staré Rychtářské knize. Ratschke byl také pilař a výrobce rakví. V roce 1638 mu dluží sedlák Mats Schwarzer, který přebral majetek po rodině Tittlů zemřelé na mor 9 kop grošů za zhotovení rakví. Teprve nyní je řada nájemců až do prodeje mlýna přesněji známa.

Roku 1637 předal Ratschke mlýn a ponechal si jen pilu, protože již 8.11. 1637 nechal Jakub Winter se Spodního mlýna v H. Habarticích pokřtít dceru Sabinu.

Ve vyúčtování z roku 1650 si stěžuje pro 4x opakovanou krádež způsobenou nepřitelem. Vedle válečných útisků mi bylo mnoho zlého učiněno jak je známo vrchnosti roku 1639-1645 byl mlýn 4x přepaden a musel jsem 20 mužů Chorvatů i z části jejich žen po mnoho týdnů vyživovati, čímž i peněžní dávka mi byla násilím odebrána.

Pravděpodobně 4.2. 1653 je zaznamenán jako kmotr u hornohabartického Petra Hirsche Simon Heinisch z č. p. 112. Tento stál ještě jednou jako kmotr 2.6. 1653 u dcerky Šimona Knechtela a jeho ženy Marie Heinischové.

Není pochyb, že Simon Heinisch byl mlynářem v č.p. 112 od roku 1650 do roku 1660. Potom převzal mlýn manželský pár Jan a Dorota Giebe. 31.1. 1662 pokřtili dceru Annu Marii. Jan Giebe byl synem Matyáše Giebeho z Malé Veleně, jehož předci měli chalupnictví na Novině v Benešově nad Ploučnicí.

Mlynář Jan Giebe zemřel ve věku 80 let 28.8. 1689. Jeho syn Jiří Giebe byl pilařem v roce 1681 a od roku 1683 mlynářem. Jiný syn Jakub Giebe se oženil 8.11. 1683 s Kateřinou dcerou Kryštofa Schimmela jmenovaného v Brložci.

Mládenec Michal Gube mlynářský syn z Horních Habartic se oženil 20.11. 1685 se Sabinou Zumpe, dcerou mlynáře z Ovesné Sabina dcera Michaela Bedřicha Giebeho mlynáře v Horních Habarticích zemřela 10. 5. 1720. Vdovec se oženil již 19.11. 1720 s Magdalenou vdovou po Janu Jahnelovi z Horních Habartic.

Mlýn č.p. 112 přechází v roce 1716 do soukromého majetku. Od roku 1702 se pokoušela vrchnost mlýn prodat za vysokou sumu, ale žádný kupec se nenašel.

Konečně v roce 1715 se hospodářský úřad v Benešově odhodlal k dalšímu kroku a dotázal se mlynáře kolik by chtěl zaplatit. V případném odmítnutí by se odhodlal mlýn rozpustit a celou ves přidělit k Benešovu jak tomu bývalo dříve i podle práva. Mlynáři byla na rozhodnutí ponechána doba 4. týdnů. V únoru roku 1716 odpověděl Michael Giebe: „Mlýn byl nabízen úřadem k prodeji za 120 zlatých. Giebe doufal, že mu hrabě ponechá mlýn za 100 zlatých. Úřad podal hraběti Thunovi následnou zprávu. 21. 10. 1715 a 24.1. 1716 byly všechny mlýny na panství odhadnuty. Takto bylo zjištěno, že mlýny na panství Benešov a Markvartice z důvodu předchozích vlastníků byly málo opravovány a budovány a stály tolik, že zvláště mlýn v Olešce se nemohl z dávek daní opravovat. Proto se rozhodli mlýny nájemcům prodat, aby panství ušetřilo náklady. Mlynáři potom spolu podali žádost o snížení kupní ceny.

Michael Giebe dostal mlýn skutečně za 2. měsíce za 70 zlatých, protože si vrchnost ponechala pilu. Musel mlýn a jez udržovat na vlastní náklady. Obec a mleči mu poskytovali ruční robotu a fůry. Stavební dřevo mu dodávala vrchnost za nízkou cenu. Bohužel k místu patřící obyvatelé jsou jmenováni jako všeobecně poddaní mleči. Tudíž se muselo jednať pouze o chalupníky a domkaře, protože sedláci zůstali do roku 1786 povinnováni mletím benešovskému mlýnu. Jak bylo řečeno Michael Giebe obhospodařoval habartický mlýn mezi léty 1685 – 1716 jako nájemník a potom do r. 1733 jako vlastník. Tudíž 48. let.

Soukromí majitelé :

Mates Schmied ze Šenova od 28.6. 1711 ženatý s dcerou mlynáře Michaela Giebeho Alžbětou koupil mlýn za 430 zlatých. Vysoká cena mlýna byla proto velká, že prodávající mnoho stavěl. Mlecí mlýn a Olejna a kousek starého rybníka nad Olejnou. Louka nedaleko Černého rybníka patřila také mlýnu. Jako výměnek zůstala prodávajícímu (tchánovi) zahrádka pod pilou od šedé pastviny až k hrušce včetně ovocných stromů. Pokud by kupující mlýn dále neprovozoval smí Jan Kryštof Störch z Dolních Habartic jehož manželkou byla nejmladší dcera Michaela Giebeho státi se příštím kupujícím. Prodejní listina byla datována k 28. lednu 1733.

Jan Kryštof Schörk z Dolních Habartic převzal skutečně 24. března 1738 za 430 zlatých mlýn, protože Schmied pro velkou zadluženost a chatrnost budovy už nemohl mlýn dále provozovat. Avšak ani Störch se nemohl dostat kupředu a musel mlýn za rok a půl postoupit.

Jan Kryštof Gautsch koupil mlýn 30. října 1739 za 530 zlatých od J. Schörka se 2. složeními mlýnem a olejnou. Ani Störch ani Gautsch nebyli řemeslu mlynáře vyučeni a ničemu nerozuměli. Špatnou situací mlýna a zadlužeností se zabývala vrchnost. Za Gautsche se zavázali k zaplacení dluhů rukoudáním dne 19. října 1739 hornohabartičtí tři sedláci sudí Kryštof Gautsch, Lorenz Jahnel a Lorenz Philipp. Kupujícím poničený mlýn a léna se 2. složeními nestále proudící vodou včetně oplocení zahrádky s kouskem rybníka nad olejnou a kouskem louky nedaleko černého rybníka byl prodán mlýnskému mládenci

Jan Kryštof Störch od roku 1743 ženat s mlynářskou dcerou Marií Annou Kolznerovou z Horních Habartic koupil mlýn 16. října 1743 za 530 zlatých. Roční dávky benešovskému panství činily 39 strichů nebo otrub. Na penězích dával 208 zlatých zbylo 389 zlatých a 50 krejcarů což byly církevní dluhy. Stará Giebeová ještě dostává výměnek. Suma Gautschem zanechaných dluhů činila 515 zlatých 10 krejcarů a 5 feniků, z čehož on ale 304 zlatých sám zaplatil. Ostatních 210 zlatých zaplatili z příkazu vrchnosti uvedení ručitelé. Jelikož část dědických nároků bylo pokryto Gautschem mělo 5 sedláků zaplatit jen 155 zlatých a 20 krejcarů Ručení tedy stálo každého sedláka jednoho býka.

Ve vrchnostenské Dekretní knize v zámeckém archivuje poznamenáno 29.7. 1758. Došlo ke sporu mezi hornohabartickým Horním mlynářem františkem Antonínem Strohbachem a Dolním mlynářem Janem Kryštofem Störchem ohledně vzednutí vody. Spodní mlynář natolik zvedl splav, že voda ve výtokové strouze stoupla tak, že zabránila v chodu Horního mlýna. Spor mezi oběma byl tak velký, že správa panství svolala komisi odborných znalců. V den komisního řízení se chtěli oba mlynáři zúčastnit církevních slavností a vykonat pobožnost. Z tohoto důvodu zameškali odpustky. Komise rozhodla takto: dolní mlynář musí snížit splav o 1,5 coule, délka smí být jen 40 loktů a šíře 3 a půl lokte. 16. ledna 1770 koupil Störch za 100 zlatých cele se nacházející pilu.

Jan Kryštof Störch převzal otcovský mlýn 2.7. 1773 od ovdovělé matky Anny Störchové za 750 zlatých. Mezi ním a horním mlynářem ožil spor vzniklý v roce 1758, který byl zdánlivě vyřízen. Stalo se tak 27.8. 1779 znovu. Úřad předložil rozhodnutí z doby před 21

léty a připomněl mlynářům jejich modlitby. K uklidnění jim nařídil vykonat společnou pout' obou rodin do Mariascheinu. Dále zpovědní listy odtud musí do čtyř týdnů doručit úřadu v Benešově. V roce 1776 byla povinnost mletí zrušena a každému sedlákovi dáno na vůli kde chce své obilí mletí.

Při tehdy špatných cestách se většina hospodářů zdráhala vyhledávat vzdálenější mlýny když v nichž našli dobrou obsluhu. Dle desátků z 10.7. 1779 jim hrabě Thun odpustil 9 strichů obilních dávek, takže nadále odevzdával Störch 54 strichů. Hrabě též zaplatil v roce 1779 náklady na novou stavbu olejny za 107 zlatých a 58 krejcarů.

Prokop Jakub Störch koupil 3.3. 1809 od svého otce dvousložný mlýn , Olejnu a pilu za 2400 zlatých s místem na skládku a kouskem starého rybníka nad olejnu. I přes zrušení povinného mletí se musel zavázat vrchnosti k ročním dodávkám.: 39 strichů otrub po 35 krejcarech, 2 strichy pšenice, 54 strichů mírky obilí 3 zlaté z olejny. Prodávající a jeho žena Magdalena roz. Michelová vdaná roku 1773 užívali doživotí volné ubytování, směli v jizbě sedět, nebo ležet u pece, též si do jizby mohli dát postel, kam se prodávajícímu zalíbilo. K výměnku dává kupující 5 strichů žita, 5 strichů pšenice a jeden strich ječmene. Obzvlášť bohaté bylo přenechání náradí. Kupní cena byla 120 zlatých. Též se opakoval spor z roku 1758, 1779 urovnaný a 7.7. 1812 ještě 1x, ale bez změn z roku 1758 vyřčeno výroku soudu.

Kupující se zdráhal zaplatit 120 zlatých, protože v otcovské koupi se o tom nic nenachází. Ovšem nic mu to nebylo platné. Dne 14.9. 1818 odpustil hrabě po dobu 6. let 6 strichů Metzgetraide.

Zemský soudní rada Hiekel v Litoměřicích narozen v Horních Habarticích č. p. 71 píše k tomu majiteli (1809 – 1842).

toho jsem znal jako chlapce, když u mého syna dr. Ignáce Störcha též Störch jmenovaný z Markvartic žil. Tento doktor byl mým kmotrem, jeho žena, moje matka rozená Neumannová ze Schiefnerova statku byli sourozenci. Doktor ordinoval nejdříve ve mlýně, proto se po celý život jmenoval Mlýnský doktor. Třetí sestra Antonie Neumannová se vdala za syna mlynáře Vincenta Saase. Posledně žil se svou rodinou v Drážďanech.

Syn druhého bratra Saase byl spolužákem zemského soudního rady Hiekela. Dva synové mlynáře Saase odešli do Ameriky. Možná právě dva shora jmenovaní.

Vincent Saase koupil 26.9. 1842 mlýn, Olejnu a pilu se dvěma složeními za 10 tisíc zlatých.

Franz Saliger nový majitel od 28.7. 1848 za 10 500 zlatých odkupuje dle mlynářské kontraktiní knihy z roku 1799 list 31. od Saase dvousložný mlýn včetně pily a olejny, potom složiště, stodolu. Vedle oploceného kousku starého rybníka, který obíhá potůček olejny. Kupující dává 10 000 zálohy. K mlýnu se váže 2800 zlatých z děčínské nadace místní školy. Dle benešovské oblihační knihy z roku 1844 list č. 5 postoupení.

Dlužný vrchnostenský Laudemium (chvalořečení) 500 zlatých. Zbytek 6200 zlatých patří prodávajícímu.

Příslušenství: 6 prken na pilulky, 2 železné sochory, 1 perlík, 1 malé kladivo, 3 majzlíky, 2 šroubováky, 3 vrtáky, 1 ponk, 1 stůl, 1 židle, všechny nacházející se mlýnské klíny, 1 pšeničné síto, 1 železnák, 1 nástěnné hodiny.

Vrchní splav musí sám udržovat, aniž by od vrchnosti něco žádal. Naturální dávky jsou jako dříve. Jen v roce 1770 přišlo k tomu 1 zlatý a 80 krejcarů z pily.

Edvard Saliger zdědil mlýn po otci zemřelém 13.6. 1850 . Toto převzetí bylo uskutečněno až 5.9. 1856

Mlýn, Olejna, pila stáli 885 zlatých a dvacet krejcarů.

Smlouva obsahuje: Kus starého rybníka nad olejnou, složiště, olejná struha, loučka nad břizami nedaleko černého rybníka.

Pokud by on ve svobodném stavu nechtěl mlýn držet, má jeho bratr František předkupní právo. O něm píše pan zemský soudní rada Hiekel: Edvard byl mužnou krásou a hudebním nadáním vynikající mladý muž, oblíbený ve společenských kruzích zvláště u vesnických krás, ze kterých si žádnou nevzal, aby si to u ostatních nepokazil. Mlýn ztratil, protože mu nebylo známo, že i voda hasí žízeň. Nakonec žil jako učitel hudby v Ústí.

Bratr František šel k vojsku a sloužil u dragounů nebo kyrysníků. Sestra chodila se soudním radou Hiekelem do školy. Jako gruntovní vytížení měl majitel předepsáno: 2205 zlatých, 20 krejcarů panství Benešovu. K tomu přichází 1300 zlatých dluhů hraběcímu bernímu úřadu, směnky, obligace atd. Dohromady 40 položek.

Staphan Dönnner z Jílového získal mlýn při nabídce 29. 3. 1859 za 10 200 zlatých. Úvazek po Michalu Giebem (1724) právo užívání bytu se opět objevil a byl konečně 100 let po smrti oprávněného zrušen.

Pět dědiců po Stephanu Dönnnerovi: Anton, Franz, Marie Anna, Maria, Emil Dönnnerovi nechali mlýn zapsat 2.5. 1877 jako společné vlastnictví.

Anton Schiefner získal mlýn při nabídce (dražbě) dne 5.3. 1879 za 11 905 zlatých.

Franz Seehan se stal majitelem 18.4. 1880 za 10680 zlatých. Jeho potvrzen 25.1. 1881. Pila byla zrušena v roce 1880.

Franz Seehan syn shora jmenovaného od 10.4. 1887 pro neplnoletost prodloužil soud poručnictví do 12.10. 1893.

Franz a Hedvika Papertovi z Heřmanova od 27.11. 1917. Poznamenána je úsluha výstavby vodovodu přes stavební parcelu č. 59, polní parcely 755, 39, 40 pro majitele č.p. 112.

V paměti je vyplenění tohoto mlýna nezodpovědnými elementy 5.5. 1918.